

“HAYOT ABADIY” ASARIDA INSON VA HAYOT FALSAFASI

Normetov Bunyodbek Jasur o‘g‘li

Termiz davlat universiteti Tarix fakulteti

Arxeologiya yo‘nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada “Hayot abadiy” asarida inson va hayot falsafasi masalalari tahlil qilinadi. Asarda bosh qahramon Nodir Ro‘ziqulovning ruhiy kechinmalari, ichki ziddiyatlari hamda hayot sinovlari qarshisidagi holati orqali inson umrining o‘tkinchiligi va hayotning davomiyligi yoritiladi. Muallif qahramonning o‘zini o‘lgandek tasavvur qilishi orqali inson hayotining qadri, yaqinlar mehrining ahamiyati hamda yashash uchun kurash g‘oyasini ochib beradi. Shuningdek, asarda oila, jamiyat va vaqt omilining inson taqdiriga ta’siri falsafiy ruhda talqin etiladi. Tadqiqot natijasida asarning asosiy g‘oyasi — hayot har qanday sharoitda davom etishi va inson tirik ekan, o‘z hayotini o‘zgartirish imkoniyatiga ega ekani — degan xulosaga kelinadi.

Kalit so‘zlar: Hayot falsafasi, inson umrining o‘tkinchiligi, abadiylik g‘oyasi, Nodir Ro‘ziqulov obrazi, ruhiy iztirob, oila munosabatlari, jamiyat bosimi, pushaymon, yashash uchun kurash, inson qadri, ma’naviy kechinmalar, badiiy tahlil

Kirish:

Inson hayoti, uning ma’nosi, qadri va o‘lim haqiqati azal-azaldan adabiyotning eng muhim mavzularidan biri bo‘lib kelgan. Badiiy asarlar orqali yozuvchilar inson ruhiyatining eng nozik qatlamlarini ochib beradilar, hayotning o‘tkinchi, ammo mazmunli ekanini anglatadilar. “Hayot abadiy” asari ham aynan shu masalani — inson umrining qisqaligi va hayotning davomiyligi haqidagi falsafiy qarashlarni ta’sirchan tarzda yoritadi. Asarda bosh agronom Nodir Ro‘ziqulovning bir kechalik ruhiy holati orqali insonning iztiroblari, g‘ururi, pushaymoni va yashashga bo‘lgan intilishi ochib beriladi. Yozuvchi hayotning murakkabligi, odamlar o‘rtasidagi munosabatlar, oilaviy ziddiyatlar hamda jamiyat bosimining inson taqdiriga ta’sirini chuqur tahlil qiladi. Asar inson o‘limidan keyin

ham hayot to‘xtamasligi, balki o‘z yo‘lida davom etishini ko‘rsatib, “hayot abadiy” degan g‘oyani ilgari suradi.

Asosiy qism:

Asardagi voqealar Nodirning majlisda qattiq tanqidga uchrab, ruhan singan holda uyiga qaytishi bilan boshlanadi. Uning qaynanasi bilan bo‘lgan tortishuvi, xotining uydan ketib qolishi va qo‘shnisi bilan nizosi uning ichki iztirobini yanada kuchaytiradi. Bu holatlar insonning bir vaqtning o‘zida turli tomondan bosimga uchraganda ruhiy muvozanatni yo‘qotishini ko‘rsatadi. Nodirning itga kesak otishi — uning ichki alamini chiqara olmay, kuchsizga kuch ishlatishi ramzidir. Qo‘shnisining tanbehi esa uning o‘zini yanada aybdor va haqoratlangan his etishiga sabab bo‘ladi. Uyga kirib qizchasining hidini sezishi esa otalik mehri va pushaymonlik tuyg‘usini uyg‘otadi. Shu orqali yozuvchi inson qalbida nafrat va mehr bir vaqtning o‘zida mavjud bo‘lishini ko‘rsatadi. Asarda Nodirning o‘lib qolgandek tasvirlanishi alohida falsafiy ahamiyatga ega. Yozuvchi uning o‘limidan keyingi holatlarni — odamlarning yig‘lashi, marhum haqidagi fikrlar, hayotning odatdagidek davom etishi, hatto oila a‘zolarining vaqt o‘tishi bilan yangi hayot boshlashini tasvirlaydi. Bu orqali inson o‘limi jamiyat uchun katta fojea bo‘lib tuyulsa-da, vaqt o‘tishi bilan barcha narsa o‘z iziga tushishini ko‘rsatadi. Qabriston manzarasi, qizg‘ish tuproq, sokinlik va tabiatning befarqligi — inson hayoti tabiat oldida qanchalik kichik ekanini anglatadi. Nodir dinga ishonmasa-da, qabriston oldidan o‘tganda his qilgan vahima insonning o‘lim oldida ojizligini ifodalaydi. Asarning eng muhim falsafiy nuqtasi — Nodirning aslida o‘lmagani, balki bu holat uning xayoli va ruhiy iztirobining natijasi ekanidadir. U o‘zini yo‘qotish yo‘liga emas, balki muammolarni hal qilish yo‘liga buriladi: xotini va bolasini qaytarishga qaror qiladi, tanqidlarni tahlil qilib, xatolarini tuzatish rejasini tuzadi. Bu esa inson uchun eng to‘g‘ri yo‘l — yashash, kurashish va o‘zgarish ekanini ko‘rsatadi. Shunday qilib, asarda hayotning haqiqiy abadiyligi inson emas, balki hayotning o‘zi davom etishida ekani ta’kidlanadi. Inson ketadi, ammo uning ishlari, xotirasi va hayot oqimi qoladi.

Xulosa: “Hayot abadiy” asari inson umrining o‘tkinchi, hayotning esa abadiy ekanini chuqur falsafiy mazmunda ochib beradi. Nodir Ro‘ziqulov obrazi orqali yozuvchi insonning ruhiy iztiroblari, g‘ururi, pushaymoni va mehr tuyg‘ulari o‘rtasidagi kurashni ishonarli tasvirlaydi. Qahramonning o‘zini o‘lgandek tasavvur qilishi orqali inson hayotining qadri faqat yo‘qotish xavfi tug‘ilganda anglanishi ko‘rsatiladi. Asarda odam o‘lsa ham, hayot to‘xtab qolmasligi, vaqt o‘tishi bilan barcha narsa o‘z yo‘liga tushishi ta’kidlanadi. Oila, ish, jamiyat — barchasi insonsiz ham davom etadi. Shu bilan birga, yozuvchi inson tirik ekan, xatolarni tuzatish, munosabatlarni tiklash va yangi hayot boshlash imkoniyati borligini uqtiradi. Nodirning oxir-oqibat yashashni tanlashi asarning asosiy g‘oyasini belgilaydi: inson uchun eng katta jasorat — qochish emas, balki hayot sinovlariga bardosh berishdir. Demak, “Hayot abadiy” asari o‘quvchini hayotni qadrlashga, yaqin insonlar mehrini asrashga va muammolar oldida taslim bo‘lmaslikka chorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Aliyeva E‘zoza Zokirjon qizi, “O‘zbek hikoyachiligida Shukur Xolmirzayev ijodi” O., Zbekistonda Fanlararo Innovatsiyalar Va Ilmiy Tadqiqotlar Jurnali, 13-son 20.11.2022
2. Shaxobov K.B. Hozirgi o‘zbek nasrida o‘tish davrining badiiy talqini (Shukur Xolmirzaev asarlari asosida): filol. Fanlari falsafa dok. diss.. avtoref. – Farg‘ona, 2019. – 53 b.
3. <https://ziyouz.uz/ozbek-nasri/shukur-xolmirzayev/shukur-xolmirzayev-hayot-abadiy-hikoya/>